

Guelmino infinitivusai csak egy sorra terjednek, de a rokon fogalmak sorozattá fejlesztésének a távlatával: „szerezni, orozni, elvenni, sarcolni, rabolni s tetézni / – mindezt, mindakkor, és megannyiszor. . .”

A kancsal rímnek nevezett rímfintorára: „Körülkértett és bezárt, / nem hagyhatom el e bazárt –” seregnyi a példa Kosztolányinál, de már Aranynál is felfigyelhetett erre a rímjátékra: „Földi! mit csináltak? / Kaszát kalapáltak? / Nem azt kalapálunk, / Fegyvert köszörülünk.” (Arany: Mit csinálunk?)

Babits Sapphót sirató éneke képezik meg előttünk a *Lamentáció* alábbi soraiban: „Darabokra tört a líra. / Harsogtak dicsőbbnél becsebb újságok: / vagonszámra hazug beleselés, / képmutató bértollnokság.”

A költészet pusztulásának a végoka Babitsnál is az antihumánus: „A líra meghal. Nagyon is merész / kezekkel téptük a kényes leány / hegedű-testét, vad-vad hangokig / csigázva, hogy ma már csak nyögni tud / s hörögni mint halódó. . .” (Régen elzengtek Sappho napjai)

A prófétaságát „rühellő” Jónás lehet az ősképe a *Lamentáció* prófétájának is: „. . . és fölkele Jónás, hogy szaladna, / de nem hová a Menybeli akarta, / mivel rühellé a prófétaságot, / félt a várostól, sivatagba vágott, / ahol magány és békesség övezze, / semhogy a fedett népség megkövezzék” (Jónás könyve); „21. Mint egy boldogtalan próféta, akire / gonoszul ráérték a jövőbelátást, / összeroskad saját látomása alatt, / hiszen a fiaknak fiai nem lesznek, / tűzfolyam dagad fel: gőzölgő bele / kifordul hasított máhlyvaszín réteken” (*Lamentáció*).

Nem a lehetséges párhuzamok szaporítása a célunk, hanem hogy e néhányval jelezzük az „áthallásnak” mondott jelenség pozitív stílusformáló funkcióját az átvevő irodalom receptivitásának növelésében. Abban, hogy költészetünk organizmusa befogadja, a maga szükségleteinek megfelelően áthasonítsa, képére és hasonlatosságára formálja, Arannyal szólva: hangköréhez alkalmazza a „telepített”, idegen költői anyagot. A szervátültetések korát éljük.

SZELI István

A KÖLTŐ NÜANSZAI

Bata János: *Korom*, Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1990

A „régés-rég elárult” ember dalait olvashatjuk Bata János *Korom* című kötetében, melyből „szomorú, szítáló / őszvégi eső”-k hidege csap felénk. Azt hiszem, nem nehéz megérteni a reményvesztettség és a hitetlenség állapotát, különösen a mai olvasónak nem, bár úgy érzem, hogy van valami ezekben a versekben, ami atmoszférájukat szentimentálissá teszi, és így számomra részben valóságukat veszítik.

Bata versei esetében, azt hiszem, rendkívül fontos szerepe van a kötetcímnnek. Első hallásra a koromra mint főnévre gondoltam, később ötlött eszembe a szó birtokos személyragozott alakjának jelentése is. Mindkét jelentést szem előtt kell tartanunk, amikor a cím és a kötetben szereplő versek közötti kapcsolatot kutatjuk.

Abban a versvilágban, ahol már csak a falak őrzik a nyár melegét, ahol „Az égre /

nem száll a / füst, / lopakodva kúszik. / Beborít mindannyiunkat, / Lelkünket átjárja, / tekintetünket beármékolja”, ott a főnévi jelentésben benne érezzük a szertelenséget, az érzelmi kielégületlenséget is. A korom már csak végtermék, egy pillanatokig tartó, meg nem fogható jelenség maradandó, tapintható része, ami csak emlékeztet a tűzre, de bennünket már nem melegít. A korom szimbolizálhatja, ilyen értelemben, a rezignált szárad-, illetve ezredvéget is, melynek embere tüzet, újat már csak a következő évezredben remél. És itt eljutottunk már a cím főnévi birtokos személyragozott jelentéséhez, melyet a költő így fogalmaz meg: „Ártatlan gyermekek szemét szűrjék ki / újra / büntelenül. / Rám mikor kerül sor?”

Versei mély lelki válságot, a költő belső vívódását próbálják tükrözni. Ezt legteljesebben talán a *Repedések közül, Az út, a Post equitem* stb. című darabokban tudta megvalósítani. Ezekben a versekben megpróbálja felkutatni a válságot előidéző okokat, és az ok és az okozat, a lelki válság közötti kapcsolat kibontakoztatását is el tudja érni. De Bata sem ezekben a darabokban, sem másokban nem jut el a válság feloldásának igényéig sem, legtöbbször a szabad-e, lehet-e kérdésénél meg is szakítja a verset.

Az *Alkonyul* című vers utolsó soraiban már egészen idilli környezetet teremt, és mint gondtalan szemlélő tűnik fel előttünk a költő. Ténymegállapítással kezdi a verset: „Egyre erősebb érzés / bennem a félelem. / Minden összezavarodott: bennem és körülöttem.” A „köröttem”-et és a „bennem”-et tekinthetjük ok-okozatnak is. Az „összezavarodott” világ „köröttem” leírása a természet leírásában valósul meg: „A Göncöl szeke-rét / gomolygó felhők / borítják el, / ha meg tiszta az ég, / a kerek Hold / szórja / cinikus fényét.” Ettől szinte teljesen függetlenül történik meg az „összezavarodott bennem” kifejtése: „Félek a kiszolgáltatottságtól, / egy lehetséges (polgár)háborútól, / hogy házainkba betörnek, / könyvem elégetik, / -és hogy ölnöm / és megöletnem kell.” A vers felépítése miatt ez a „bennem” és „köröttem” rendkívül különkülön egymástól és a költői éntől is, ezt a távolságot aztán tovább fokozza a vers utolsó része is: „Őszülő pulikutyám / bozontos fejét lábamhoz / szorítja, és fekete szemével / csak engem néz.”

A rezignáltság, a félelemérzés, a „minden összezavarodott” néhol kételyekbe hajló nüanszai rajzolódnak ki Bata János *Korom* című verseskötetének olvasása közben. A versekből azonban nem derül ki, hogy Bata miért veszi fel a szenvedő alany pozícióját. Az általa megalkotott – egyszerre kusza, félelmetes, de körötte idilli – világ mint anti-anyag szippantja magába a melankolikus költői ént, vagy éppen fordítva, ez a költői én vetíti lelkiállapotát a világra és emészti fel. Költőnk ebben a világban csak szemlél, belenyugszik, nosztalgizál. Ezzel a szereppel, úgy érzem, némileg eltávolodik a valós világ lehetőségeitől, a költői reakciók az őt körülvevő dolgokra és eseményekre pedig messze sodorják az olvasótól.

SZABÓ Katalin

VERJÜK A VASAT?

Szilágyi István: *Agancsbozót*. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1990

Babits Mihály *Az európai irodalom történetében* az „új irodalom” 1760-tól 1883-ig tartó krónikáját ezzel a kérdéssel kezdi: „Nincs-e valami szimbolikus abban, hogy az új irodalom egy nagy hamisítással kezdődik?” Macpherson Ossianjáról van szó. Ez az